

Foto: Paul Hansen
STHLM

Att skratta högt där döden ser

UPPDATERAD 2018-12-29 PUBLICERAD 2018-12-29

- Den där knackningen på dörren är fantastisk. Clownerna är så finkänsliga och roliga, de hittar humor där den inte finns. Liv och färg där allt känns hopplöst.

Anna Eklund Tarantino har kort, stubbat hår men inte av modeskäl utan på grund av ödets nyck. Samtidigt som sonen Oscar fick sin cancerdiagnos drabbades även hon. En period spydde de parallellt i landstingets kräkstrutar på grund av behandlingen. Men Oscar har en del att säga om mammas träffsäkerhet.

- Hon missade jämt.

Det är den 23 oktober 2018.

Inne i rum 9 på Lilla Erstagårdens hospice för barn har 13-årige Oscar Tarantino och hans familj huserat ett tag. Syster Mikaela softar i grannsängen och hunden Lea ligger tätt, tätt intill husse. När clowneren "Bandy" försynt knackar på dörren möter han pappa Mauro som hejar kärnfullt.

– Välkommen, kliv på. Men inga jävla ballonger nu bara!

Mamma Anna skrattar.

– Det har varit en hel del clownbesök och det är lätt att utveckla en aversion mot ballonger när man snubblat över tillräckligt många i mörka sjuksalar.

Sjukdomens förlopp har gjort att läkarna blivit tvungna att operera bort ett av Oscars ben och en del av höften. Fantomsmärtorna är svåra, nerverna från benet som inte finns mer plågar honom. Eller som han själv uttrycker det, "en bläckfisk spelar maracas med min fot".

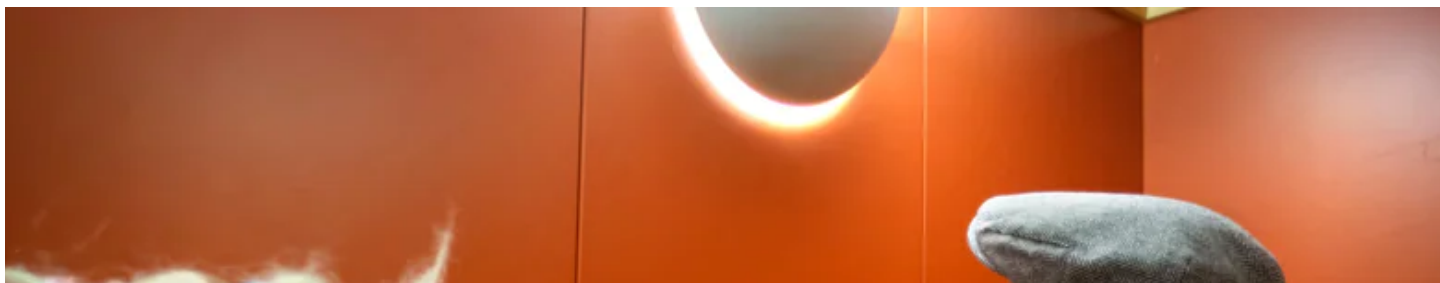
När "Bandy" sätter sig vid sängkanten frågar Oscar honom vad han heter. Vad han heter egentligen. Bortom den röda näsan och de lustiga kläderna.

– Karl Granberg.

– Kan du inte bara vara Karl i dag?

– Självklart.

Clownererna har följt med Oscar Tarantino från tiden på Karolinska sjukhuset. Det när de kommer. Karl "Bandy" Granberg sätter sig ner en stund och Oscar drar frä att rodna på mamma Anna. Foto: Paul Hansen

1 gås igenom en sista gång av David innan det är dags att kliva ut i korridoren. Ann-Marie samlar sig.

Familjen Tarantino Eklund har utstått många prövningar. Clownerna "har följt med från tiden på Karolinska sjukhuset" och det är kära återbesök när de kommer till Lilla Erstagårdens hospice. Även om Oscar just i dag vill dra ner lite på tempot och bara prata en stund saknas inte lustifikationer. De flesta står Oscar själv för och clownen Bandy, eller Karl, blir snart varse om att en 13-åring kan vara väl så flink med spetsfundigheter och fräckisar som vilken vuxen som helst.

Mamma Anna undrar hur clownberättelsen ska gestaltas i tidningen och vi lämnar Karl åt sitt öde med Oscar. Över en kopp kaffe försöker jag beskriva bubblan, pausen i tid och rum som jag ser att clownerna skapar när de arbetar.

En stund då det kan kännas okej att släppa garden och kanske till och med skratta – utan att för den skull känna dåligt samvete. Lite som den där textraden i låten "Vackert Väder" av Jakob Hellman, "Att skratta högt där döden ser."

Anna ler stort.

– Jakob Hellman? Det är min kusin.

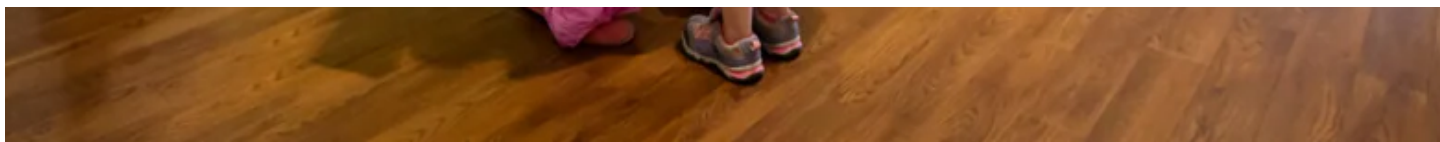

Minna Wittbom kommer ihåg när hon försökte introducera sjukhusclownerna i vården första gången. Hon tyckte att det lät spännande och värt ett försök men medarbetarna på Ortopediska avdelningen var inte roade. Inte alls.

– Personalen sa nej, nej och nej. Det här är en seriös avdelning Minna, vi har patienter med tung smärta men kör du över oss får clownerna hålla sig inne på rummen och inte vara i korridorerna och hålla på.

Minna Wittbom, chef för Lilla Erstagårdens Hospice, får en kram av Ann-Marie M arbetsdagens början. Foto: Paul Hansen

im Beijboms syster, får en egen stund med Eva Riepe i korridoren. William, 10 år, råkade ut för en drunkningsolycka och väntar inne på rum 4.

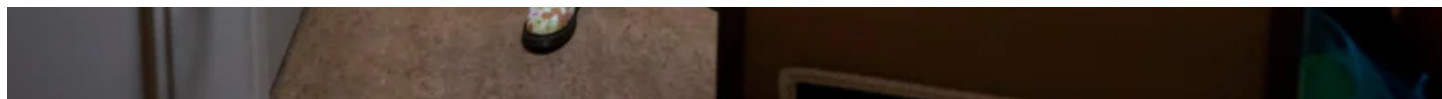
Det är nu nitton år sedan. Minna Wittbom är i dag vårdchef för Lilla Erstagårdens Hospice och clownerna är numera ett återkommande och självklart inslag i vården.

– Vi märkte att efter clownerna hade varit på besök behövde våra nyopererade patienter ingen smärtlindring. Ingen smärtlindrande medicin alls. På fyra timmar. Efter det försvann alla tveksamheter om clownerna även bland personalen.

”Clowner kl. 11.00–15.00” står det skrivet med en svart spritpenna på en vit skylt utanför ett rum på Ersta Hospice för vuxna.

Därinne omvandlas David Carmel och Eva Riepe till clownerna Robban och Gajans. När sminket applicerats, ukulelen plinkande stämts och näsorna målats röda går undersköterskan Nina Dahlin igenom dagens patientlista. Det tar sin tid. Man förbereder sig minutiöst. Spontanitet kräver noggranna förberedelser.

Har man träffat patienten förut? Hur är läget i dag? Är det några vakande anhöriga i rummet? Husdjur? Var det något särskilt som uppskattades, eller inte uppskattades, förra gången? När jag får höra att Nina Dahlin just har bedömt clownernas verksamhet passar jag på att skjuta in en, i min mening, rätt så grundläggande fråga.

– Clowner. På en hospiceavdelning för vuxna?

Nina Dahlins utvärdering består av ett stort antal patientintervjuer. Hon berättar att hon inte blev överraskad av resultatet men tycker att det är skönt att få det svart på vitt. Ett kvitto på magkänslan. Att man gör något bra.

– I vanliga fall mäter vi ju ångest och smärta – aldrig glädje. Clownernas arbete öppnar dörrar för patienter, anhöriga och personal att prata om jobbiga saker. Kommer man åt den där lilla strängen så börjar allt darra.

Ett samlande andetag. "Det som är lite svårt ibland är att komma över barriären. Kanske tänka att nu måste vi vara snälla mot dem, för de ska vara roliga – även om det är roligt. Det är viktigt att säga att man får säga nej om man vill." Foto: Paul H

Eva Riepe och hennes kollegor är glada över det goda utfallet. Clownarbetet är komplext, utmanande och oförutsägbart. När

När Eva "Gajans" Riepe drar igång märker man snabbt att det finns få saker som i skratt. Ingen är immun, alla drabbas på olika sätt. Personalen på Lilla Erstagårde som de sjuka barnen. Foto: Paul Hansen

man möter människor i dödens närhet krävs total närvaro i själ och hjärta – men även en viss distans.

– Många säger att om man inte blir berörd ska man sluta med yrket, men blir man för påverkad sliter det för mycket. Vi möter så många svårt sjuka barn och vuxna med familjer som sörjer. Det är viktigt att vara inklämmande, men utan att drabbas själv. Det gäller att hitta den där balansen om man ska orka i längden. Fast ibland går det helt enkelt inte att skydda sig. Vissa familjers öden bär man för alltid med sig.

Det är torsdag på Ersta Hospice. Clowndagen. Anne-Marie Möller och David Carmel stegar ut i korridoren och in i sina roller. Ibland kan tröskeln mellan omklädningsrum och sjuksalar kännas extra hög. Anne-Marie håller med Eva när det gäller den omöjliga utmaningen i att vara själsligt nära men ändå försöka hålla avstånd.

et mer personligt än vanligt. David kramar om Åsa Pettersson vars bror känner clownen Pajette, Ann-Marie, väl.

– Ibland kan jag se mina föräldrar i alla jag möter på Hospice, men om jag märker att jag är med och påverkar en människas situation till det bättre för en stund känns det bra. Jag tror att det betyder väldigt mycket för de anhöriga att ha det här minnet kvar efteråt.

Sten Ekner sätter sig upp i sängen.

– Ska du ha ett glas vin?

Dörren står på glänt och det hörs skratt från korridoren. På ena väggen hänger en impressionistisk tavla som det visar sig att Sten är stolt upphovsman till.

– De kallar mig ibland för ”Lille Monet”.

Sten är 97 år gammal och tycker att han har det bra även om han vet att tiden är knapp och att livet mer består av minnen än framtid. Efter sin makas död har han träffat nya kärestan Inga.

– Hennes man hette Nils och hon kallar mig ständigt för Nils. Min fru hette Elsie och jag kallar henne ideligen för Elsie. Så de är med oss hela tiden. Man måste kunna skämta om det. Vad mer kan man begära av livet?

De rödnästa multiartisterna från Clownmedicin har just varit på besök. Har man som Sten ett personligt brevpapper med avsändaren ”Statens livsglädjeskommission” och kallar sig för ”ordvrängarvirtuos” uppskattar man extra mycket att få skratta högt och hjärtligt en stund. När jag senare återvänder till Sten för att säga hejdå och fråga om han vill ha några bilder nästa gång jag kommer gör sig verkligheten påmind.

Pensionerade direktören Sten Ekner har bara lovord att säga om vården på Ersta clownerna är en mycket uppskattad del av den. När det börjas prata om att han i vara kvar säger han med en glimt i ögat: ”Jag kommer att bli väldigt sjuk om de slår Paul Hansen

– När kommer du i så fall?

– Om två veckor.

– Du, vännen min. Jag har hjärtsvikt, kol, proppar i lungorna, hjärtflimmer och cancer i magen. Jag tror inte att jag är kvar här då.

Korridoren fylls med skratt när Eva Riepe kollar bollsinnat hos syskonet till ett sv
Clownmedicin har bedrivit sjukhusclownverksamhet sedan 1998. Foto: Paul Har

Clownmedicin

Clownmedicin har bedrivit sjukhusclownverksamhet sedan 1998 och arbetar med demenssjuka äldre, barn och anhöriga i vuxenvården i hemmet (ASIH), geriatrikens somatiska avdelningar samt inom den palliativa barn- och vuxenvården.

Sju professionella artister arbetar inom det palliativa området: Karin Bergstrand, David Carmel, Anna Dahlqvist, Ylva Magnusson, Otto Milde samt Anne-Marie Möller och Eva Riepe.

Verksamheten är ideell och finansieras genom anslag från fonder och stiftelser samt gåvor från privatpersoner och företag. De största anslagsgivarna är Stiftelsen för Astrid Lindgrens Barnsjukhus, Bertil Strömbergs stiftelse, Kulturförvaltningen i Stockholms Läns Landsting samt Familjen Erling Perssons Stiftelse.

FOTO

